

Драгана МАЂЕШИЋ-ПЕТРОВИЋ
Мирјана ЈАПУНЦА-МИЛИСАВЉЕВИЋ
Весна ВУЧИНИЋ

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Београд

ПРИМЕНА МОНТЕСОРИ МЕТОДА У ДЕФИНИСАЊУ ПРОФЕСИОНАЛНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА РАЗЛИЧИТИХ ПРОФЕСИЈА У ОБРАЗОВНОМ ПРОЦЕСУ

У раду је приказан Монтесори метод у основним поставкама које чине његову професионалу суштину и значење важним за специјалну едукацију и рехабилитацију. У финалним разматрањима истакнут је значај овог метода као једног од могућих начина превладавања проблема професионалног сагоревања као синдрома новијег датума који се везује и за професије у области педагогије и специјалне едукације и рехабилитације као професије која си подложне појави стресних и трауматских реакција. О томе је до сада недовољно писано у нашој средини па је у раду у основним назнакама дата структура и суштина овог методског приступа у раду са различитом популацијом деце у односу на традиционалне професионалне концепте ангажовања као доминантне у овој области.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Монтесори метод, специјална едукација, рехабилитација, burnout синдром.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Разматрајући базичне поставке Монтесори метода централни став је усмерен ка запажању о готово истоветности друштвено-економских и историјских околности у којима се сам метод појавио и тренутне ситуације у којој делује државни школски систем. Наиме, метод Марије Монтесори појавио се у оном друштвеном моменту Италије и Европе када је школски систем деловао потпуно отуђено и изван оквира савре-

меног друштвеног живота, готово потпуно искључен из образовног процеса. То се, према ставовима појединих аутора, није променило ни до данас те и даље представља један од актуелних проблема савременог образовања (Монтесори, 2001).

Стварање научне педагогије настало је обрнутим, односно другачијим путем од онога којим се ишло до тада. Овде се најпре указује на значај *припреме учитеља* која треба да тече упоредо са *трансформацијом школе*. Основна карактеристика такве школе огледа се у томе да омогући развој спонтаног и индивидуално особеног понашања деце. Суштина се огледа у *индивидуалном проучавању ученика* посматрањем слободне деце, односно деце која се проучавају, а не деце која се надзиру и ограничавају. Треба, дакле, дефинисати метод, технику и из њихових примена *оčekивани садржај* који проистиче из искуства. Онај ко се тиме бави мора бити ослобођен свих врста предубеђења коју садржи формалистичка култура, истиче се у свим ставовима Монтесоријеве (Монтесори, 2001, 2003).

Тако установљеним методом експерименталне педагогије Монтесоријева указује на „битно другачији посао“ образовања, где образовни систем Дечјих кућа има далеко порекло, „Образовање нормалне деце... ипак потиче из претходних педагошких искустава стечених на примерима *ненормалне деце*...“ (Монтесори, 2001, стр. 28).

И док се у то време углавном говорило о медицинско-педагошком методу лечења и образовања ове деце, као званичном мишљењу лекара тог времена, Монтесоријева је, за разлику од својих колега, интуитивно указивала да је проблем ментално ретардиране деце превасходно *педагошки*, па тек онда медицински. Још од 1889–1900. године подучавањем ментално заостале деце Монтесоријева указује да тај метод није само покушај помоћи особи са сметњама у развоју и интелектуалног функционисања већ генерално садржи принципе и начела образовања који су *рационалнији, разумнији и складнији* од до тада важећих јер је „заостала личност могла да оствари напредак“. Тај став постао је идејна основа Метода Монтесори, када је напуштањем школа за ретардирану децу утемељила становиште о изненађујућим могућностима развоја личности деце без сметњи развоја („нормалне деце“) применом сличних метода прилагођених њиховим развојним особеностима и капацитетима.

МЕТОДОЛОШКА КОНЦЕПЦИЈА

Идеја да „слабоумна деца“ морају бити едукована као нормална превазиђена је и „рођено“ је „ново образовање“ које карактеришу следећи чиниоци.

- специјални и разнолики дидактички материјали базирани на искуствима Итара и Сегена, који *буди и подстиче* дечију личност;
- посебно припремљени *учитељи* који су у стању да делују на дечију душу оним што најчешће називамо храбрењем, утехом, љубављу и дисциплином као полугама људске психе и душе;
- бесмисленост *спољашњег подстицаја* без примене претходно наведених начела.

Стога, научно образовање, засновано на објективном истраживању и основама педагогије, преображава и „нормалну“ децу, односно децу без сметњи у развоју. Тако је, почевши од 1906. године, овај метод патентиран, проширен и прилагођен и за рад са децом просечне популације предшколског, а касније и основношколског и средњошколског узраста.

Основне особине образовне средине која окружује ученика огледају се у следећем:

1. *Контрола грешке* – Деци се наменски дају материјали који садрже „контролу грешке“. То, на пример, значи да међу свим ваљцима које треба уметнути у одговарајуће отворе увек постоји неки који је неодговарајући, односно „вишак је“, па тиме дете открива *да је направљена грешка*. Материјална провера грешке наводи дете да своје вежбе обавља *размишљајући*, усмеравањем пажње на све већу прецизност, усавршавајући способност уочавања и веома малих разлика. Овде такође треба истаћи да је не само сензорни материјал већ и целокупна култура образовања, као и читаво срединско окружење, припремљено тако да чини лаким откривање грешака.

2. *Естетика* – Особина свих ових предмета огледа се између осталог и у томе да су привлачни. Читава средина и едукативно окружење припремљени су тако да привлаче. Сви предмети који се користе као наставно средство припремљени су тако да носе поруку „не дај да будем докон“.

РАЗРАДА МОГУЋИХ РЕЗУЛТАТА ПРИМЕНЕ

Материјал за развој и методе наставе

Материјал за развој поседује такође своју сопствену историју. Базиран на психолошким експериментима, представља избор материјала

који су употребљавали Итар и Сеген у настојању да образују ментално ретардирану децу и децу са сметњама менталног развоја као начин рада коришћен у експерименталној фази рада Монтесоријеве. У вези са тим истиче се значајна улога коју су сензорни материјали и вежбе креиране на њему имале у откривању сметњи функција чула у периоду када је то још могуће исправити. Чулни, односно сензорни материјал представља један систем предмета груписан према одређеним својствима и физичким особинама тела као што су боја, облик, величина, звук, храпавост, тежина, температура и слично (Монтесори, 2001).

Свака поједина група предмета има исту особину, али у различитим степенима. Свака група предмета, степенасто поређана, има један максимум и један минимум у серији који одређују границе које дете фиксира употребом материјала. Тиме се утврђује највећи могући *контраст* који материјал омогућује да се сагледа. Издвајање једне особине у материјалу који се користи је такође веома битно јер међу различитим особинама и својствима предмета треба издвојити једну међу свим осталим чиме се постепено ствара ред међу стварима.

Како наставник треба да држи час – поређење са стандардним системима

Часови које држи наставник ради образовања чула према овом методу су индивидуални. Наставник покушава да се приближи детету за које сматра да је спремно да прихвати час. Она нуди предмете и материјале за које сматра да ће га занимати. У томе се огледа његова припрема јер је припремљена да само изводи покушаје, а одговор који она очекује односи се на то да се код

1. Упознати материјал – Није довољно упознати материјал већ баратати њиме и искуствено овладати свим могућностима које материјал садржи.

2. Бринути о реду – Поред тога што је основно, а то је да постави дете у однос према материјалу, она га поставља и у однос према реду у средини. Тачније, подвргава га правилу на коме се базира „спољна организација дисциплине“, као једноставном правилу које осигурава миран рад. То значи да сваки предмет има своје место са кога се може узети и одређено место где се чува и где је смештено када није у употреби. Ниједно дете не може завршити активност задовољавајући сопствене импулсе, може узети материјал ако је на располагању и слободан, дотле мора бити стрпљиво и показати вољни напор да покаже поштовање према средини и правилима која ту владају. Када једном заврши

његову употребу мора га вратити на место, у истом стању у каквом га је узео, не може свој материјал предати другу без обавезе да о њему води рачуна нити узимати туђи материјал када хоће. Предмет који није изложен на месту на коме се налази не постоји за онога ко га у том моменту тражи. А ако га јако жели нема другог начина већ да стрпљиво сачека могућност да до њега дође на начин предвиђен правилима.

3. Надгледати – Учитељица надгледа, као анђеол чувар, да дете не буде ометано у својим активностима од друге деце или на било који други начин, обезбеђујући равнотежу у развоју сваког детета.

4. Држати часове – У својој улози водича детета у његовом раду и активностима едукације учитељица мора разликовати два времена. У првом дете се поставља у комуникацију са материјалом, упућујући га у његову употребу (време упућивања). Друго време односи се на њену интервенцију у сопственом вежбању детета у разликовању особина ствари. Она тада може да одреди идеје које је дете спонтано усвојило и ако је потребно да му пружи номенклатуру која обухвата опажене разлике (Монтесори, 2001, 2003; Lillard, 2005, Rubin, 2005, 2006; Encyclopedia article, 2007).

ФИНАЛНА РАЗМАТРАЊА

Монтесори метод – модерна стратегија образовања

Марија Монтесори, прва жена која је дипломирала медицину у Италији, чији је метод васпитања и образовања почео да се примењује и у Србији, живела је и радила у другој половини 19. и првој половини 20. века. „Све што знам научила сам од деце“ – било је њено гесло. Филозофију свог метода осмислила је и развила у Дечјим кућама у Риму радећи са децом просечне популације и децом са сметњама развоја и интелектуалног функционисања.

Особеност њеног метода огледа се у индивидуалном раду са децом и специјално осмишљеним материјалима. Моторни развој је базирала на активностима из практичног живота. Сензорни материјали, дизајнирани и коришћени за развој чула и учење сензорним путем, базични су материјал у раду, јер се „у предшколском узрасту учи најпре чулима“ – истицала је Монтесоријева.

Математички и језички материјали осмишљени су када се у каснијим развојним фазама стиче практично знање о бројевима, а језички материјали за развој говора и језика као неопходно и важно у раду са децом ометеном у развоју (Маћешкић-Петровић, 2006).

Модерне стратегије образовања фокусиране су, између осталог, ка превенцији синдрома професионалног сагоревања који се често среће у нашој дефектолошкој пракси као и у научном приступу професионалном проучавању ове проблематике. Овај метод као и остале методе које је могуће користити у специјалној едукацији и рехабилитацији и педагогији уопште, представља могући пут ка превенцији синдрома професионалног сагоревања у нашој научној и стручној активности. То је као посебна тема третирано у нашим радовима презентираним у овој области у оквиру овог и сличних тематских области и скупова где шири професионална, стручна и научна јавност може да се упозна са ангажманом у овој веома, за нас значајној области.

ЛИТЕРАТУРА

1. Encyclopedia article (2007): *Mental Retardation*, The Columbia Encyclopedia, Sixth Edition
2. Lillard Stoll A. (2005): *Montessori – The Science behind the Genius*, Oxford, Oxford University Press
3. Lillard A, Else-Quest N. (2006): *The early years. Evaluating Montessori education*, Science Magazine, 313, 1893-4
4. Маћешкић-Петровић, Д (2006): *Настава и сазнајне специфичности деце са лако менталном ретардацијом*, Дефектолошки факултет и ЦИДД, Београд.
5. Монтесори, М. (2001): *Откриће детета*, Чигоја, ЦТРС, Београд.
6. Монтесори, М. (2003): *Унијајући ум*, ЦТРС, Београд.
7. Rubin J. A. (2005): *Child Art Therapy*, John Wiley & Sons, Inc. Hoboken, New

**THE IMPLEMENTATION OF THE MONTESORI TEACHING
METHOD IN DEFINING THE DEFFERENT PROFESIONAL
COMPETENCY IN EDUCATION PROCESSES**

DRAGANA MAĆEŠIĆ-PETROVIĆ, MIRJANA JAPUNDŽA-MILISAVLJEVIĆ,
VESNA VUČINIĆ

Faculty of Special Education and Rehabilitation, Belgrade

SUMMARY

The paper treats different aspects of implementation of the Montesory method in education and rehabilitation of the position of the prevention the burnout syndrom as the syndrom which have very bad influence at the professional activity and competency of much profesions such as education, rehabilitation and nursery profesions. The paper point up the significant topics of the method and the possibility to create the new educational settings without sympthoms of stress and trauma. It allso point out the possibility to change the traditional methods of working with various kind of population of children.

KEY WORDS: Montesory method, special education and rehabilitation, burnout syndrom.